

SPIS TREŚCI

Wprowadzenie	9
--------------------	---

ROZDZIAŁ I

Istota i przeobrażenia Wspólnej Polityki Rolnej	13
1. Istota Wspólnej Polityki Rolnej	13
2. Plan Mansholta	16
3. Zielona Księga „Ewolucja i przyszłość Wspólnej Polityki Rolnej”..	18
4. Reforma Ray’a Mac Sharry’ego	20
5. Pakiet rolny AGENDY 2000	27
6. Reforma luksemburska (Reforma Fischlera)	36
7. Europejski Fundusz Rolny na rzecz Rozwoju Obszarów Wiejskich	49
8. „Health Check” Komisji Europejskiej z 2008 roku	59

ROZDZIAŁ II

Wspólna Polityka Rolna a nowe priorytety finansowania budżetowego Unii Europejskiej	65
1. Dominująca pozycja konkurencyjności w nowych budżetach UE ..	65
2. Finansowanie budżetu UE – system zasobów własnych	67
3. Wydatki budżetu UE	70
4. Korekty budżetu	81
5. Przygotowanie do sprostania przyszłym wyzwaniom	81
6. Równowaga pomiędzy wydatkami europejskimi i krajowymi	84
7. Realizacja celów polityki UE	85
8. Wieś i rolnictwo europejskie w obliczu zmian finansowania budżetowego	87
9. Sektor rolny wobec konieczności wzrostu efektywności gospodarowania	89

ROZDZIAŁ III

Nowe cele i zadania wsi i rolnictwa europejskiego	91
1. Trwałe i zrównoważone rolnictwo europejskie – istota pojęcia	91

2. Przemiany strukturalne w rolnictwie europejskim	102
3. Wielofunkcyjny rozwój terenów wiejskich w UE	106
4. Turystyka wiejska – agroturystyka	112
5. Działania oddolne typu LEADER	116
6. Unia Europejska wobec wyzwań konkurencyjnych żywności modyfikowanej genetycznie (GMO/LMO).	121

ROZDZIAŁ IV

Wspólna Polityka Rolna wobec wzrostu znaczenia polityki regionalnej Unii Europejskiej.	140
1. Istota i zmiany w polityce regionalnej a problemy rolnictwa	140
2. Polityka regionalna a Strategia Lizbońska	154
3. Polityka regionalna Unii Europejskiej w okresie programowania 2007–2013	157
4. Nowa strategia gospodarcza Unii Europejskiej do roku 2020	164
5. Efekty realizacji polityki regionalnej	167

ROZDZIAŁ V

Ocena wykorzystywania funduszy europejskich – przykład Polski	173
1. Rozwój polityki regionalnej w Polsce po akcesji do Unii Europejskiej	173
2. Kierunki rozwoju polityki regionalnej w Polsce w latach 2007–2013	179
3. Zmiany w zasadach współfinansowania programów operacyjnych oraz wpływ NSRO na wzrost gospodarczy i zatrudnienie	191

ROZDZIAŁ VI

Wspólna polityka rozwoju obszarów wiejskich.	198
1. Obszary wiejskie w nowych uwarunkowaniach rozwojowych	198
2. Modernizacja rolnictwa w warunkach wielofunkcyjnego rozwoju obszarów wiejskich	200
3. Kierunki rozwoju obszarów wiejskich	210
4. Wewnętrzne uwarunkowania rozwojowe obszarów wiejskich.	217
5. Obszary bierności zawodowej i niskiej aktywności społecznej na wsi	227
6. Zależność rolnictwa od warunków klimatycznych	228
7. Perspektywy rozwoju obszarów wiejskich	231

ROZDZIAŁ VII

Instytucje we wzroście efektywności funkcjonowania Wspólnej Polityki Rolnej, problem jej renacjonalizacji oraz zobowiązania wobec WTO.	239
1. Państwo i organizacje rolnicze w strategii rozwoju rolnictwa	239

2. Efekty neokorporacyjnych stosunków między organizacjami rolniczymi a państwem	240
3. Jakość instytucji rynkowych a tempo rozwoju sektora rolnego	242
4. Dylematy wobec unijnego i krajowego poziomu finansowania	243
5. Renacjonalizacja rolnictwa a erozja procesów integracyjnych	244
6. Zobowiązania Wspólnej Polityki Rolnej wobec WTO.....	245
7. Dalsze uproszczenia finansowania WPR	250

ROZDZIAŁ VIII

Perspektywiczne uwarunkowania rozwoju rolnictwa w warunkach wzrostu konkurencyjności Unii Europejskiej.....	253
1. Główne cele rozwojowe WPR w warunkach wzrostu konkurencyjności UE	253
2. Kwestia dopłat bezpośrednich a konkurencyjność rolnictwa UE po roku 2013	254
3. Problemy z wdrażaniem reform w ramach Wspólnej Polityki Rolnej na przykładzie unijnego rynku mleka	257
4. Oczekiwania społeczne wobec WPR w warunkach wzrostu konkurencyjności	261
5. Pomoc dla krajów rozwijających się.....	262
6. Przyszły kształt Wspólnej Polityki Rolnej	265
7. WPR w okresie programowania 2014–2020 – prognoza	268
8. Konsekwencje przyszłej reformy WPR dla konkurencyjności polskiego rolnictwa	274
9. Wspólna Polityka Rolna w realizacji strategicznych celów wspólnotowych	279
Zakończenie	288
Spis literatury	291

WPROWADZENIE

W programach rozwoju społeczno-gospodarczego Unii Europejskiej, a szczególnie w budżecie na lata 2007–2013 ważne miejsce zajmuje polityka wzrostu gospodarczego i zatrudnienia oraz polityka spójności ekonomicznej, społecznej i terytorialnej¹. Podjęto już konkretne działania w sprawie wykorzystania tych środków w celu zmniejszenia luki ekonomicznej między krajami członkowskimi i regionami oraz osiągnięcia szybszego wzrostu gospodarczego i bardziej zrównoważonego rozwoju. We wzroście konkurencyjności niezwykle ważną rolę będą pełniły dwie polityki a mianowicie polityka innowacyjna oparta na pracach badawczych i rozwojowych (B+R) oraz polityka regionalna, zwana obecnie polityką spójności. Swój wkład w poprawę konkurencyjności ekonomicznej może też wnieść, wielowątkowo omawiana w pracy, nowoczesna polityka rolna i wiejska UE.

Budżet jest kluczowym elementem realizacji celów wspólnych polityk Unii Europejskiej w tym Wspólnej Polityki Rolnej. Odzwierciedla on zmieniające się priorytety i wspiera proces integracji europejskiej w miarę jego rozwoju. Nie należy jednak zapominać, iż przed europejską polityką rolną stoi kolejne wyzwanie – mianowicie określenie jej kształtu po 2013 roku. Przegląd Wspólnej Polityki Rolnej, tzw. *Health Check z 2008 roku* ma przede wszystkim na celu zweryfikowanie postanowień podjętych w ramach reformy WPR w 2003 r. w Luksemburgu. Priorytetem Polski jest dobra kondycja Wspólnoty, która jest zdolna do podejmowania nowych zadań i odgrywania nowych ról na świecie. Pojawia się wiele problemów, takich jak walka z ociepleniem klimatu, bezpieczeństwo energetyczne i finansowe, problem inflacji cen produktów rolnych i związany z tym problem głodu na świecie.

---

¹ Polityka spójności ekonomicznej społecznej i terytorialnej określa stopień zróżnicowania dobrobytu ekonomicznego i społecznego, który jest politycznie i społecznie akceptowany w Unii Europejskiej. Celem tej polityki jest natomiast zmniejszenie różnic w poziomach życia i rozwoju gospodarczego między najbogatszymi i najbiedniejszymi państwami członkowskimi.

Unia Europejska odgrywa szczególną rolę w stabilizacji sytuacji polityczno-gospodarczej w Europie, czego przykładem mogą być Bałkany lub Europa Wschodnia. Problemem Wspólnoty są także znaczne różnice w poziomach rozwoju gospodarczego państw członkowskich. Stąd też należy się stanowczo przeciwstawić pomysłom dalszego ograniczania budżetu UE, który jest najlepszym miernikiem zaangażowania w idee integracji i rozwiązywania problemów na poziomie unijnym. Nie można stawiać przed Unią nowych ambitnych celów, jednocześnie nie zabezpieczając dla ich realizacji środków finansowych, lub zapominając o zasadach integracji jakimi są konwergencja, solidarność, wspólnotowość².

Celem pracy było przedstawienie Wspólnej Polityki Rolnej w warunkach wzrostu konkurencyjności Unii Europejskiej. Podkreśla się w niej istotę tej polityki oraz jej przeobrażenia wynikające z nowych uwarunkowań rozwojowych. Wskazuje się, że rozwój obszarów wiejskich wymagał będzie szerszego wsparcia finansowego, ponieważ właśnie w nich między innymi będą powstawać nowe miejsca pracy. Równocześnie pojawiają się kontrowersje wokół celowości wsparcia rolnictwa. Uwzględniając je należy podkreślić, że w przyszłości coraz mniejszą rolę w strukturze wsparcia dochodowego odgrywać będą takie środki jak subsydia eksportowe, skup interwencyjny czy cena instytucjonalna. Część z nich może zostać całkowicie wyeliminowana. Dopłaty bezpośrednie w pełni oderwane od produkcji pozostaną głównym sposobem finansowania farmerów, chociaż ich obecna postać może w przyszłości ulec zmianie.

Rolnictwu w nowych warunkach wzrostu konkurencyjności stawia się nowe cele gospodarcze, społeczne i środowiskowe. Znajdują one swój wyraz w tzw. *Europejskim Modelu Rolnictwa*, trwałego i zrównoważonego, wielofunkcyjnego i promującego rodzinne gospodarstwa farmerskie. Właśnie w owym modelu Unia Europejska, przynajmniej do roku 2009 upatrywała

---

² We wrześniu 2007 roku, Komisja Europejska opublikowała *Consultation paper*, w którym zadała szereg pytań dotyczących pomysłów na reformę wspólnotowego budżetu. W ślad za Komisją, również w Polsce prowadzono szeroko zakrojone konsultacje społeczne, których zasadniczym celem było wypracowanie stanowiska Polski. Polegały one na zaangażowaniu w debatę niezależnych ekspertów, instytutów badawczych, przeprowadzeniu cyklu konferencji i seminariów, badaniu opinii społecznej oraz konsultacji wewnątrz administracji. Konferencje miały charakter otwarty i każdy, kto był zainteresowany dyskusją na temat budżetu unijnego i przyszłości Europy miał okazję wyrazić swoją opinię. Powołano także specjalny zespół ekspertów, ludzi świata nauki, którzy dzięki swojej wiedzy i doświadczeniu odpowiadali na pytania związane ze stroną dochodową budżetu, przyszłością Wspólnej Polityki Rolnej i polityki spójności oraz modelu integracji. Dzięki tym działaniom, w dniu 8 kwietnia 2008 roku Rada Ministrów mogła przyjąć dokument *Polska wobec przeglądu budżetu UE w latach 2008/2009*. Wyznacza on kierunek dalszych działań, które rozpoczną się po publikacji Białej Księgi w 2009 roku. Zob. M. Dowgielewicz, *Europejski kierunek*, 2008, <http://www.euractiv.pl/wspolna-polityka-rolna/wywiad/europejski-kierunek>

swych szans na poprawę swej konkurencyjności cenowo-kosztowej i jakościowej, nie tylko w sferze produkcji rolnej, ale i całej gospodarki. Wspólna Polityka Rolna wymaga dotacji, ale muszą być one lepiej zorientowane – zgodnie z oczekiwaniami społecznymi – na produkcję bezpiecznej, zdrowej i odżywczej żywności, dobrostan zwierząt, rozwój sfery handlu, usług, drobnej przedsiębiorczości, rzemiosła i turystyki wiejskiej, ochronę kultury, tradycji i obyczajów jak i wysokie standardy środowiskowe.

Podkreślić przy tym należy, iż przyszłościowy rozwój rolnictwa europejskiego i jego zmniejszone bezpośrednie finansowe wsparcie przy pomocy unijnego budżetu przy równoczesnym zwiększeniu środków na politykę spójności należy coraz bardziej widzieć w ujęciu holistycznym w powiązaniu z innymi dziedzinami i sektorami rozwoju gospodarczego, społecznego i terytorialnego co wynika z prowadzonej w UE polityki spójności. W konsekwencji wzrastać będzie konkurencyjność całej UE.

Z polskiej perspektywy kluczowe znaczenie ma między innymi możliwość utrzymania modelu płatności bezpośrednich, realizowanego w nowych państwach członkowskich i oderwanych od historycznych wielkości produkcji (*decoupling*), możliwość stopniowego wdrażania zasady *współzależności* (*cross-compliance*) i zasady *modulacji* (*modulation*) czy problem ewentualnej likwidacji kwot mlecznych. Dyskusja na forum unijnym pokazuje, że chociaż rolnictwo europejskie jest zróżnicowane, ostatecznie uda się dojść do kompromisowych rozwiązań, sprzyjających uczynieniu WPR polityką nowoczesną i bardziej konkurencyjną, a jednocześnie odpowiadającą oczekiwaniom społecznym. Polsce zależy przede wszystkim na utrzymaniu wspólnotowego charakteru tej polityki i stworzeniu równych warunków konkurencji dla rolników z całej Unii. Wymienione aspekty, łącznie z integralną częścią poświęconą polskiej gospodarce, stanowią główny przedmiot analizy i oceny zawartej w pracy, podobnie jak kontrowersje związane z najnowszymi propozycjami Komisji Europejskiej zmian w polityce rolnej i wiejskiej UE w perspektywie finansowej 2014–2020.